

İnternet ve Hukuk

Giriş

Yerleşik düzene geçilmesiyle ortaya çıkan yeni toplum düzeninde, kişi ve kuruluşların haklarını belirleyen düzenlemeler hayatın önemli bir parçası olmaya başladı. Toplum düzenini sağlayan yasa ve kanunlar, hakların korunması adına bu haklara sınırlamalar getirdi. Bu yaklaşım “kişinin haklarının bittiği yer, bir başkasının haklarının başladığı yerdir” görüşünü ortaya çıkardı.

Toplumun hayata bakış açısını değiştiren her önemli gelişme, yeni düzenlemelerin yapılması gerekliliğini ortaya koydu. Matbaanın icadından sonra hızla çoğaltılabilen yayınlara getirilen yasaklar ve düzenlemelerin ardından, radyo ve televizyon gibi kitle iletişim araçlarının hayatın tüm alanlarını etkisi altına almasıyla, bir “Kitle İletişim Hukuku” kavramının ortaya çıkması kaçınılmaz oldu.

Bilgi, bu iletişim araçları yardımıyla sürekli yer değiştirmekte ve yayılma hızı kontrol altına alınamamaktaydı. Tüm bu gelişmelere ayak uydurmaya çalışan, toplum düzenini sağlamakla sorumlu yasa koyucu ve uygulayıcılara en son (günümüz teknolojileri ışığında) ve ağır darbeyi ise İNTERNET vurdu. Kitle iletişimin bu harika çocuğu, “İnternet Etiği” ve “İnternet Hukuku” kavramlarının da ortaya çıkışına neden oldu.

Genel Kavram ve Tanımlamalar

- Kitle İletişimi: Çeşitli tür ve içerikteki mesajları uygun araçlarla geniş bir kitleye iletilmesi sürecidir. Bu tür bir iletişimde kaynağın alıcıyla yüz yüze iletişim kurması söz konusu değildir.
- Kitle İletişiminin İşlevleri: Kişileri bilgilendirmek, eğlendirmek, yönlendirmek ve sosyalleştirmektir.

• Kitle İletişim Hukuku: Kitle iletişim sürecinin uygun ve yararlı biçimde işleyebilmesi için, bu sürecin çeşitli yönlerden belirli bir düzen içine sokulması gerekir. Düzenleme gereksinimi yalnız teknik, kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan değil, fakat aynı zamanda hukuk açısından da kendini gösterir. Tüm bu düzenlemeler Kitle İletişim Hukuku başlığı altında toplanabilir.

• İnternet: Ağlar ağı yada ortak bir iletişim protokolü ile birbirleriyle ilişkilendirilmiş bilgisayar ağları şeklinde tanımlamak mümkündür.

• İnternetin Ortaya çıkışı: A.B.D. ile Sovyetler Birliği arasındaki soğuk savaş döneminde olası bir nükleer saldırı sonrası askeri iletişimi sağlayabilmek için, bir ana bilgisayardaki bilgilerin diğer bilgisayarlara aktarılması amaçlanmıştır. Bu amaçla A.B.D. Savunma Bakanlığı'nın bir kuruluşu olan ARPA 'nın desteğiyle çalışmalara başlanmış ve Los Angeles, Santa Barbara, Stanford ve Salt Lake City kentlerinde bulunan dört büyük bilgisayar arasında bilgi transferi gerçekleştirilmiştir. 70'li yıllarda sınırlı alan deneyleri yapılan sistem için gerekli protokoller bir kaç kez yeniden yazılmıştır. A.B.D. Savunma Bakanlığının araştırma birimlerindeki yoğun çalışmalar sonucunda ARPANET adı verilen askeri bilgisayar ağı kurulmuştur. Bu ağ İnternet'in atası olarak kabul edilebilir.

• İnternet'in Tarihsel Gelişimi: 1970'den itibaren ağ üzerinde haberleşmeyi sağlayacak çeşitli servisler devreye sokulmaya başlanmıştır. 80'li yıllarda ise A.B.D., İngiltere ve Japonya'daki üniversiteler arasında Janet gibi akademik ağlar yardımıyla İnternet kullanımı yaygınlaşmaya başlamıştır. 90'larda Wais ve Gopher gibi servislerin ortaya çıkmasıyla ivmesi artan İnternet kullanımı, 1993'den itibaren WWW servislerinin devreye girmesi ile günlük yaşamın bir parçası, iş hayatımız için ise vazgeçilmez bir araç olmuştur.

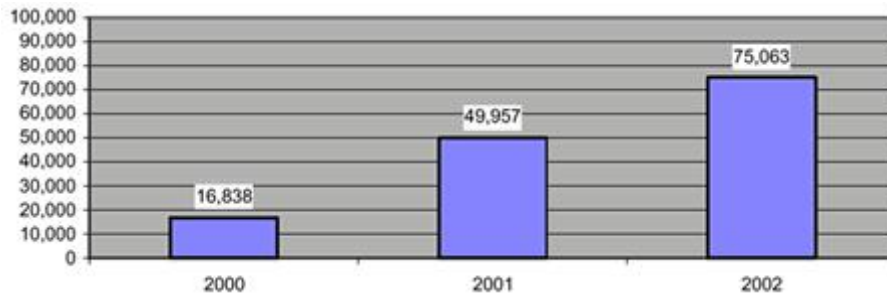
• İnternet Etiği: İnternet'in yazılı olmayan kuralları olarak ifade edebileceğimiz bu kavram, kişilerin yüz yüze iletişimde birbirlerine gösterdikleri saygı ve anlayışın dijital ortamda da ortaya konmasını hedeflemektedir.

• İnternet Hukuku: Kitle iletişim aracı olarak internet bir dizi sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar sadece teknik, ekonomik ve yönetsel sorunlar olmayıp,

doğrudan doğruya kullanıcıyla ilgili etik ve hukuki sorunlar olarak da karşımıza çıkmaktadır. Mevcut kitle iletişim hukukunun bu yeni teknoloji karşısında yetersiz kalışı, yeni düzenleme ve yaklaşımları zorunlu kılmıştır. Tüm bu düzenlemelere İnternet Hukuku başlığı altında yer vermek mümkündür.

İnternet Kullanımının Ortaya Çıkardığı Hukuki Sorunlar

İnternet kullanımında yaşanan hukuki sorunlar çoğunlukla ticari uzlaşmazlıkların çözümü aşamasında karşımıza çıksada, kişilik haklarının ihlali, yasadışı örgüt ve oluşumların propogandası da son zamanlarda sıkça karşılaştığımız olaylar arasında yer almaktadır. İnternet üzerinden işlenen, kredi kartlarında dolandırıcılık, gönderilmeyen ürünler, sahte e-yatırımlar gibi suçların her sene katlanarak arttığı belirtilmektedir. IFCC 'nin 2002 yılı İnternet Hile Raporu'nda , kurumun web sitesi üzerinden yapılan şikayetlerdeki artış, bu durumu çok net bir biçimde ortaya koymaktadır. (Şekil 1)

Şekil 1. Yıllara göre web sitesi yoluyla yapılan şikayetler.

İnternet üzerinden işlenen suçların gerçekten bir suç olarak değerlendirilebilmesi ve sorumluların cezalandırılabilmesi için yapılan eylemin kanunlarda tanımlı bir suç olması gerekmektedir. Bu tanımlamaların yapılması ve tanımlanan suçların ispat edilebilmesi için gerekli düzenlemelerin bir an önce hayata geçirilmesi gerekmektedir. İnternet kullanımında yaşanan hukuki sorunların çözümünde karşılaşılan güçlüklerin temelinde de bunlar yatmaktadır. Yasalardaki açıklar ve delil toplamada henüz kesin bir yolun belirlenememesi hukuk çevrelerinin yaşadığı en büyük sıkıntılar arasında yer almaktadır.

Dünya'da ve Türkiye'de Çözüm Arayışları

İnternet'in doğduğu yer olan A.B.D., doğal olarak bu inanılmaz kitle iletişim sisteminin zararlarından en önce etkilenen ve en önce buna karşı önlem alan ülkedir. 1996 yılı şubat ayında Telekomünikasyon Yasası'na koydukları yeni hüküm ile pornografik veya şiddet içerikli yayın sunucularının 250.000 dolara kadar para cezası ile veya iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacakları öngörülmüştür. Ancak bir yıl sonra bu hükmün Anayasa'ya aykırılığı iddia edilmiş ve bunun sonucunda Amerikan Yüksek Mahkemesi, hükmü Anayasaya aykırı bularak iptal etmiştir. Yüksek Mahkemenin bu sonuca ulaşırken gösterdiği gerekçeyi şu şekilde özetleyebiliriz: “ Demokratik bir toplumda serbest toplumsal fikir alışverişinin sağlayacağı toplumsal yarar, İnternet'te sansürün sağlayabileceği toplumsal yarardan çok daha önemlidir.” Görüldüğü gibi yapılmaya çalışılan düzenlemelerde kendi içinde çelişkiler yaşanmakta ve esaslı bir sonuca varılabilmesi için uzun bir sürecin gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

Avrupa'daki duruma baktığımızda ise 5 yıllık bir çalışmanın sonucu olarak "Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi" ortaya çıkarılmıştır. Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi, 23 Kasım 2001 tarihinde Budapeşte'de, 26'sı üye Avrupa Ülkesi ile ABD, Japonya, Kanada ve Güney Afrika dahil, 30 ülke tarafından imzalandı.

Otuz ülkenin bu sözleşmeyi, 30 Haziran 2003 tarihine kadar, kendi iç hukuklarına göre uyarlamaları gerekiyordu.

Siber Suçlar hakkındaki ilk uluslararası belge olarak kabul edilen bu sözleşme Türkiye tarafından imzalanmadı.

Sözleşmenin hedeflerine baktığımızda aşağıdaki maddelerden oluştuğu görülmektedir:

1. Yeni teknolojilerin kullanımı ile ilgili suçlara ait, ortak tanımların oluşturulması,

2. Soruşturma yöntemlerinin tanımlanması (veriyi saklama, trafik verisini arama, toplama ve el konulması ile iletişim yetkisi)
3. Uluslararası işbirliği için yöntemlerin tanımlanması.

Sözleşmede tanımlanan suçlara baktığımızda ise siber suçların sınırlarını kabaca oluşturabilmek mümkün olmaktadır:

1. Bilgisayar veri veya sistemlerinin gizliliği, bütünlüğü ve kullanıma açık bulunmasına yönelik suçlar (virus dağıtılması, şirketlerin gizli bilgilerine ulaşılması gibi).
2. Bilgisayarlarla ilişkili suçlar (sanal sahtecilik ve sahtekarlık suçları).
3. İçerikle ilişkili suçlar (çocuk pornografisine sahip olmak ve uluslar arası düzeyde dağıtımını yapmak gibi).
4. Fikri mülkiyet haklarının ihlali ile ilgili suçlar.

Türkiye'deki gelişmelere baktığımızda, henüz hukuki düzenlemelerle ilgili sürecin başında olduğumuzu ve yapılanma çalışmalarının devam ettiğini görmekteyiz.

2001 yılının Mart ayında Ulaştırma Bakanlığına danışmanlık amacıyla kurulmuş olan İnternet Kurulu bu oluşumun bir parçasıdır. Yapılması hedeflenen düzenlemelerdeki bilirkişi / kurum ihtiyacını karşılamaya yönelik bir arayışın meyvesi olan bu kurul, kamu kuruluşları, özel sektör temsilcileri ve sivil toplum örgütleri arasında koordinasyonu sağlamaya yönelik bir çalışma şeklini kendine prensip edinmiştir.

Emniyet Genel Müdürlüğü de kendi içinde alt birimler oluşturarak yaşanan yada yaşanabilecek sorunlara çözüm aramaktadır. Bilişim Suçları Araştırma Büro Amirliği bu oluşumlardan biridir.

21-22 Ekim 2003 tarihleri arasında Ankara'da düzenlenen 1.Polis Bilişim Sempozyumu, emniyet birimlerinin yeni gelişmelere ayak uydurabilmesi ve siber suçlarla mücadele edebilecek yeni yöntem ve teknolojilerin konuşulduğu bir platform

olmuştur. Ağ ortamındaki dijital bilginin sürekli yer değiştirdiği ve takibinin geleneksel yöntemlerle yapılmasının zorluklarından bahsedildiği sempozyumun sonuç bildirgesine aşağıdaki adresten ulaşmak mümkündür.

<http://www.egm.gov.tr/sempozyum/sempozyum.sonuc.bildirgesi.alt.asp>

Dünya'dan ve Türkiye'den Örnekler

Ortadoğu'nun ticaret merkezi olarak nitelendirilen Dubai'de 2000 yılında gerçekleşen bir olayda, 20 yaşındaki bir İngiliz vatandaşı olan Lee Ashurst, Dubai Hükümeti'nin Telekomünikasyon Kurulu Etisalat'ın bilgisayar sistemini çökertmek ve bu kurulun sağladığı internet hizmetini kesintiye uğratmakla suçlanmıştı. Birleşik Arap Emirlikleri'nde bu tür olayın daha önce ortaya çıkmamış olması, Etisalat'ın suçun işlendiğini nasıl kanıtlayacağı ve Lee Ashurst'un avukatlarının nasıl bir savunma sunacakları gibi bir çok soruyu beraberinde getirmişti. Bu olaydan çıkarılabilecek sonuç, hukuk sistemlerinde yapılması gerekli değişiklikler dikkate alınmadığı ve hukukun da teknolojiyle aynı anda gelişimi sağlamadığı takdirde bu ve benzeri sorunların çözümünde güçlüklerin yaşanmasının devam edeceğidir.

Bir başka olayda ise Fillandiyalı Nokia Corporation firması “www.nokiaheaven-uk.com” adlı web sitesi hakkında şikayette bulunarak bu alan adının haklarının kendisine devredilmesini talep etmiştir. Şikayetçi firma, “nokiaheaven-uk.com” internet alan adının, hak sahibi olduğu ticaret ve hizmet markalarıyla aynı ve ayırt edilemez derecede benzer olduğu ve şikayetçi olunan kişinin bu alan adına ilişkin olarak hiçbir meşru hak ve menfaat sahibi olmadığını ve alan adını kötü niyetle tescil ettirmiş ve kullanmakta olduğunu ileri sürmüştür. Yine aynı firmanın bir başka şikayetinde de “worldnokia.com” alan adı ile ilgili olarak da bir önceki örnekte yer alan isteğini tekrarlamıştır. Her iki olayda da WIPO Tahkim ve Uzlaştırma Merkezi alan adlarının Nokia Corporation'a devrine karar vermiştir.

Ülkemizde yaşanan bir olayı örnek olarak incelediğimizde İnternet'teki suç unsurlarında yayının yapıldığı ülkenin tespitinin önem taşıdığı görülmektedir. İstanbul basın savcılığına 1998 yılında intikal eden bir olayda pronografik nitelikte olduğu ifade edilen dış kaynaklı web sitesinde bir vatandaşımızın isminin haksız şekilde kullanıldığı saptanmış ce Cumhuriyet savcılığı bununla ilgili olarak ODTÜ Bilgi

İşlem Daire Başkanlığından bilgi istemiştir. Olayın .com uzantılı bir sitede ceryan etmesinden dolayı olay InterNIC'e intikal ettirilmiş ve bu kuruluşun yaptığı araştırma sonucunda web sitesinin Kanada çıkışlı olduğu tespit edilerek soruşturma bu yöne çevrilmiştir. Kanada makamlarınca yapılan görüşmeler sonucu ilgili web sitesindeki içerikten bahsi geçen vatandaşımızın ismi çıkarttırılmıştır.

Sonuç

Hızla gelişen İnternet teknolojileri karşısında bu hıza yetişemeyen hukuk platformu, yeniden yapılanma adına önemli bir çaba sarf etmektedir. Sınırları çizilemeyen bir bilgi ve içerik denizi olarak İnternet, her kesimden kullanıcının ve hizmet sağlayıcının önemli sorumluluklar taşınması gereken bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Denetimin olabildiğince zor, suiistimalin ise bir o kadar kolay olduğu bu sanal yaşam biçiminde, bizlere düşen görev öncelikle “İnternet Etiği” adını verdiğimiz yazılı olmayan kurallara uymaya, sahip çıkmaya çalışmaktır.

Güvenli bir yapı oluşturulmaya çalışılırken artacak denetim ve sansürün bilgi paylaşımında yeni bir dönem açan İnternet'e önemli darbeler vurabileceği de göz ardı edilmemelidir.

Dünya üzerinde insanlığa maksimum fayda sağlayan her gelişme zaman zaman kötü amaçlarla kullanılmış ve kimi zaman eksilerin artıları geride bıraktığı üzücü ve onarılması güç toplumsal olaylar ile sonuçlanmıştır. İnternet üzerinden iletişim kuran bir tarikatın yüzbinleri peşinden sürükleyerek toplu intiharlara neden olması, dünyaya bir dönem inanılmaz acılar yaşatan “Nazizm” tarzı hareketlerin yeniden İnternet'te canlanması gibi komplo teorileri günümüzde bizlere çok da uzak gelmemektedir.

Birçoğumuz için İnternet'ten sağlanan faydanın, görülen zararlardan kat ve kat daha fazla olduğu şu günlerde, bu durumun rehavetine kapılmadan, gerekli yasal düzenlemelerin optimum şekilde oluşturulmasını sağlayarak, paranoyadan uzak, sağ duyu ile siber dünyayı her geçen saniye bir adım öteye taşıyabilmek hedefimiz olmalıdır.

R. Orçun Madran